11.

G. Retzius

Våra förfäders kranier

Ymer 1900

Våra förfäders kranieform.

Crania suecica antiqua.

Af **Gustaf Retzius.**

Då för ungefär sex decennier sedan SVEN NILSSON i sitt banbrytande verk »Skandinaviska Nordens Ur-Invånare» uppdrog grundlinjerna till kunskapen om vårt lands äldsta bebyggares kulturgrad, lefnadssätt, seder och grafskick, sökte han äfven, med stöd af några i danska grafhögar och skånska torfmossar funna människokranier, hvilka kunde anses härröra från stenåldersfolket, utröna detta folks etnologiska ställning och dess släktskapsförhållande till Sveriges nutida befolkning. På grund af den form, de honom tillgängliga kranierna företedde, ansåg han stenåldersfolket hafva närmast liknat lapprasen, och han framställde därför den åsikten, att den skandinaviska nordens och antagligen en stor del af det öfriga Europas ur-invånare utgjorts af ett med lapparne besläktadt folk.

Denna åsikt vann understöd af andra forskare, framför allt af historikerna KEYSER och ARNDT och språkforskaren RASK. Snart slöt sig ock ANDERS RETZIUS till denna lära, och den antogs allmänt såsom sannolik, om än det vetenskapliga material, hvarpå denna åsikt stödde sig, var af så ringa omfattning, att den icke gärna kunde betraktas annat än såsom en hypotes. Hvad särskildt Sverige angår, hade ännu inga bestämbara människokranier tillvaratagits i dess stenåldersgrafvar, och de kranier från denna period, som insamlats i Danmark och andra länder i Europa, voro alltför få och för litet undersökta för att utgöra en säker grund till en så omfattande lära. Detta framhölls ock från flere håll, men man betonade vikten af att vidhålla densamma, intill det blefve bevisadt, att den är oriktig. Så yttrade t. ex. den store anatomen KARL ERNST VON BAER år 1863: »Att alla Europas ur-invånare, må de nu ock hafva invandrat eller icke — för de ariska folken

voro de alla ur-invånare — att dessa tidigaste invånare voro brakycefala, kan visserligen ännu ej på länge anses såsom bevisadt, utan må tills vidare behandlas blott såsom en hypotes, hvilken vinner i sannolikhet och hvilken förtjänar att med bestämdhet uttalas och försvaras, på det den må för somliga trakter erhålla sin fulla bekräftelse eller sin vederläggning, ty, såsom BACO säger, »citius emergit veritas ex errore quam ex confusione.»

Emellertid hade redan då fynd af kranier i stenåldersgrafvar blifvit gjorda, som väckte tvekan om den ifrågavarande hypotesens allmängiltighet. De kranier, som N. G. BRUZELIUS år 1859 tillvaratagit i en stenåldersgraf vid Hvellinge i Skåne, voro icke brakycefala, och SVEN NILSSON själf, som i början af 1860-talet förberedde en ny upplaga af sitt verk Skandinaviska Nordens Ur-invånare (Bd I, Stenåldern), yrkade, att en noggrann undersökning af våra gånggrifter företoges, med särskild hänsyn till kranieformen och raskaraktererna hos de däri begrafna stenåldersmänniskorna.

Sommaren 1863 utfördes under öfverinseende af riksantikvarien B. E. HILDEBRAND en sådan noggrann undersökning i tvenne stora gånggrifter i trakten af Falköping, hvarvid åt G. VON DÜBEN och mig lämnats det uppdrag att insamla och tillvarataga kranierna och de öfriga skelettdelarne. Af de 20 bestämbara kranier, som därvid erhöllos, företedde endast ett enda brakycefal form (med index 84), de öfriga voro samtliga mycket dolikocefala (12 af dem visade en medelindex af 73,1).

SVEN NILSSON, som närvarit vid en del af dessa båda gånggrifters undersökning och öfvertygat sig om den rådande dolikocefalien hos de i dem funna kranierna, framhöll i den år 1866 utgifna andra upplagan af sitt ofvannämnda arbete om stenåldern, att han icke förut haft tillgång till något i en gånggrift i Sverige funnet kranium, och att han nu ansåg den af honom förut afbildade hufvudskålen från Möen i Danmark »utgöra ett märkvärdigt undantagsfall och bevisa att en blandning någon gång redan då ägt rum mellan den äldsta befolkningen, som sannolikt tillhörde lappfolket, och den invandrade starkare folkstammen som byggde gånggrifterna.»

Under de år, som därefter följde, anträffades vid undersökning af stenåldersgrafvar i flere andra europeiska länder kranier såväl af dolikocefal som brakycefal typ. Detta ådagalades för Britanniens vidkommande år 1865 af THURNAM, som tillika framhöll, att

de långa syntes honom härröra från en äldre tid än de korta. Den franske antropologen Broca, som förut hyllat läran om de europeiska ur-invånarnes brakycefali, ändrade på grund dels af graffynden, dels af sin undersökning af ett antal baskiska kranier från norra Spanien, sin åsikt och blef sedan en ifrig och talangfull motståndare mot denna lära. Rudolf Virchow, som år 1870 lämnade en beskrifning af de i Danmarks forngrafvar funna kranierna från de tre arkeologiska åldrarne, visade, att äfven under detta lands stenålder funnos såväl doliko- som brakycefaler, men att de förra till antalet syntes vara betydligt öfvervägande, eller egentligen tillhörande mellangruppen, mesocefalien, med tendens till brakycefali.

Nu uppdagades emellertid genom en följd af fornfynd i bengrottor och flodbäddar i Frankrike, England och Tyskland med allt större säkerhet, att bortom den stenålder, som man hittills känt och till hvilken Skandinaviens gånggrifter och Frankrikes dolmens höra, funnits en ännu vida äldre stenåldersperiod, den *paleolitiska* tiden, hvarunder människans kultur stått på ett ännu lägre stadium; bland lämningarna från denna äldsta period lyckades man tillvaratage några människokranier, af hvilka flertalet, och särskildt de allra äldsta, visade dolikocefal typ. Dessa kraniefynd från den paleolitiska tiden, af hvilka dock endast helt få kunna anses såsom fullt autentiska, hafva i alla händelser förskjutit åldern för människans tillvaro i Europa vida längre tillbaka än hvad som förut var kändt. De folk som af Sven Nilsson, Anders Retzius och deras samtida under midten af 1800-talet ansetts såsom Europas ur-invånare, hade tillhört en yngre kulturperiod, den *neolitiska* perioden eller *yngre* stenåldern, äfven kallad »den slipade flintans» period. Genom de ofvannämnda grafundersökningarna i Sverige åren 1859 och 1863 hade visats, att redan denna periods folk utgjort en blandning af brakycefaler och dolikocefaler, men att de sistnämnda tycktes hafva varit betydligt öfvervägande till antal, och genom fynden från den paleolitiska tiden hade uppdagats, att en sådan blandning af folkraser redan förut funnits i Europa. Läran om ur-invånarnes brakycefali — deras släktskap med lapparne eller andra turaniska folk — har således icke vunnit bekräftelse. Ännu är dock säkerligen icke det sista ordet sagdt i denna fråga. Det är ingalunda omöjligt, att ytterligare fynd komma att göras, fynd från en ännu äldre period, genom hvila brakkycefalien kanske åter visas hafva högre anor.

För närvarande finnas dock inga bevis eller ens antydningar i sådan riktning.

Med VON BAER kan emellertid med skäl sägas, att denna SVEN NILSSONS hypotes icke varit utan betydelse för utredningen af de europeiska forninvånarnes rasegenskaper. Den har fäst uppmärksamheten vid detta spörsmål, framkallat undersökningar och diskussioner samt därigenom bidragit till att präcisera såväl spörsmålen som svaren.

Härvid bör likväl betonas, att denna hypotes ursprungligen gällde Skandinaviens och särskildt Sveriges stenålder och dess tidsperiod. Men i vårt land känna vi ännu i dag icke någon kulturperiod äldre än den neolitiska stenåldern; de obetydliga spår som man hos oss ansett sig finna från en något äldre tid äro näppeligen att hänföra till samma ålder som i andra Europas länder räknas till den paleolitiska tiden. För Sveriges och de andra skandinaviska ländernas vidkommande voro alltså, så vidt vi hittills känna, de folkelement, som under vår stenålder funnos i Norden, de äldsta, och kunna således ännu benämnas »ur-invånare».

Huru långt tillbaka i tiden stenåldern i Sverige sträckt sig, eller, med andra ord, när människor först började bebo detta land, är visserligen icke möjligt att med någon säkerhet afgöra. Enligt NILS EKHOLM kan istidens slut icke ligga längre från vår tid än omkring 50,000 år, men därmed är frågan om stenålderns räckvidd icke löst. Enligt OSCAR MONTELIUS började bronsåldern i Norden senast omkring 1700 år före vår tideräkning, och GUNNAR ANDERSSON har på grund af sina forskningar öfver växtvärldens historia beräknat stenålderns varaktighet i vårt land till minst lika lång tid som den som förflutit sedan bronsålderns början intill vår tid eller måhända mera. Människan skulle sålunda funnits i vårt land minst 7 000 år och möjligen ett eller annat årtusende längre. ANDREAS HANSENS hypotes, att människan funnits i Norden redan under den första istiden, på grund hvaraf åldern för hennes tillvaro här skulle beräknas vara ännu mycket högre, må här lämnas oberörd, eftersom inga verkliga bevis för hennes existens under denna period föreligga.

Af fornlämningar från stenåldern i Skandinavien finnas, såsom bekant, tre olika slag, *dösarna*, *gånggrifterna* och *hällkistorna*. I de äldsta af dem, dösarna, hafva hittills inga bestämbara kranier kunnat erhållas. De kranier, som kunnat tillvaratagas, härröra från gånggrifter och hällkistor. Från gånggrifter, som uppenbar-

ligen utgöra en äldre graftyp än hällkistorna, härstamma de äldsta lämningarna af Sveriges *stenålders*-folk. I de stora hällkistorna, som tydligen härröra från stenålderns senare skeden, från öfvergångstiden till bronsåldern och från denna ålders första perioder, hafva äfven åtskilliga kranier kunnat tillvaratagas. Under vår *bronsålders* öfriga perioder härskade likbränningsskicket, på grund hvaraf inga kranier kunnat erhållas från dessa perioder. Under hela *järnåldern* var likbränning i bruk vid sidan af begrafning af obrända lik; från järnåldern hafva på grund häraf åtskilliga kranier kunnat tillvaratagas, men, egendomligt nog, nästan uteslutande på Gotland och Öland.

Alltsedan år 1863, då jag, såsom ofvan är nämndt, hade tillfälle att deltaga i den undersökning som ägde rum i tvenne gånggrifter i Västergötland, har det varit min afsikt att söka gifva en närmare utredning af de svenska fornkraniernas former och rasegenskaperna hos vårt lands forna bebyggare. Det antal kranier, som kunde tillvaratagas i de år 1863 uppgräfda gånggrifterna, jämte de fåtaliga af N. G. Bruzelius år 1859 funna kranierna kunde dock icke gärna anses utgöra ett tillräckligt material härför.

År 1872 erhöll jag tillstånd att gemensamt med Oscar Montelius undersöka en gånggrift vid Karleby i Västergötland. Därvid erhöllos 4 dolikocefala och 1 utprägladt brakycefalt kranium.

År 1874 bereddes oss tillfälle att i samma trakt utgräfva ännu en gånggrift äfvensom tvenne hällkistor, af hvilka sistnämnda den ena befanns härröra från stenåldern, den andra från öfvergångstiden till bronsåldern. Af de i gånggriften funna kranierna voro 10 i sådant skick, att längd- och breddmåtten kunde utrönas. I den ena hällkistan, vid Backa i Varnhems socken, hittades flera kranier, af hvilka två ännu finnas i behåll i sådant skick, att de kunna undersökas och mätas. I den andra hällkistan, från Utbogården nära Karleby, anträffades åtskilliga, visserligen mycket skadade, kranier, af hvilka ännu återstår ett antal af 5, hvilkas form kan bestämmas.

År 1894 begärde och erhöll jag ännu en gång tillstånd att undersöka ett par gånggrifter vid Karleby, men därvid lyckades det mig icke att finna annat än obetydliga fragment af kranier, inga bestämbara sådana. Samma var förhållandet vid den undersökning af en hällkista från stenåldern, i närheten af Borås, som jag år 1894 fick uppdrag att utföra.

På det att mitt material måtte erhålla största möjliga omfattning, vände jag mig till föreståndarne för de museer i Sverige, i hvilka fornkranier finnas, med anhållan att få för beskrifning begagna de i dem förvarade fornkranier. Till mitt förfogande hafva sålunda benäget ställts kranierna i Statens Historiska museum, i Karolinska Institutets anatomiska museum, i Lunds anatomiska och historiska museum, samt i Göteborgs museum. Äfven i Uppsala universitets anatomiska museum finnes ett antal fornkranier, men då antagligen därvarande anatomer hafva för afsikt att närmare beskrifva dessa kranier, har jag icke velat sätta i fråga, att de skulle ställas till mitt förfogande.

De fornkranier, som sålunda varit mig tillgängliga för undersökning, hafva utgjorts af icke mindre än *43 svenska kranier från stenåldern*, därutaf 27 ur gånggrifter, 15 ur hällkistor och 1 ur en skånsk torfmosse; *20 kranier från bronsåldern*, alla ur hällkistor; samt *42 kranier från järnåldern*, däraf 40 ur grafvar, 1 ur svarta jorden vid Björkö och 1 ur en torfmosse; hvarjämte äfven medtagits 1 kranium, som antagligen härrör från bronsåldern, men möjligen äfven från järnåldern. Sammanlagdt utgöra således de fornkranier, som stått till mitt förfogande, ett antal af *105*. —

I mitt nyligen utgifna arbete, *Crania suecica antiqua*, som jag vid decembersammankomsten 1899 öfverlämnade till Svenska sällskapet för antropologi och geografi, har jag gifvit beskrifning, mått och afbildningar af de flesta af dessa kranier.

På grund af uppmaning af Sällskapets n. v. ordförande och dess sekreterare skall jag nu söka i några korta drag lämna en öfversikt af detta arbetes innehåll.

Arbetet, som är tillägnadt »minnet af SVEN NILSSON, banbrytaren på fornforskningens områden», innehåller 5 kapitel.

I det *första*, som utgör en historisk öfverblick af vår kunskap om *de europeiska folkens raskarakterer*, skildras utvecklingen af vår kunskap om rasegenskaperna hos vår världsdels folk, huruledes LINNÉ under namn af *Homo Europæus* uppförde européerna såsom ett af sina fyra människoslag, huru BLUMENBACH under benämning af den *kaukasiska* varieteten betraktade dem — med frånräknande af finnar och lappar — såsom en enhetlig varietet samt huru ANDERS RETZIUS var den förste som år 1842 ådagalade, att *äfven bland Europas folk mycket beaktansvärda rasolikheter förefinnas*, i det att ungefär hälften af dem äro långhufvade eller *dolikocefaler*, och hälften korthufvade eller *brakycefaler*. ANDERS RETZIUS framhöll tillika att de

nutida folken äro mer eller mindre blandade och sammansatta af *flere olika* raselement, om än i regeln den öfvervägande delen utgöres af *ett* af dessa element. I de *skandinaviska* länderna fann han sålunda det dolikocefala elementet förhärskande och ansåg det vara af germanisk härkomst. I *Tyskland* hade däremot detta raselement mer eller mindre undanträngts, så att i dess södra länder, Baden, Württemberg, Bayern och likaså i Österrike med Tyrolen och Böhmen, äfvensom i Schweiz, norra Italien och södra Frankrike brakycefalien var det rådande elementet. Denna hans upptäckt af *brakycefaliens stora utbredning i mellersta Europa* i form af ett stort bredt befolkningsbälte, som österut öfvergår i Rysslands brakycefali, blef sedan af de tyska forskarne alltmera bekräftad, men därjämte uppdagades det af dem, att före denna brakycefala befolkning i Europa funnits en öfvervägande *dolikocefal* befolkning, hvars typiska hufvudskålar af germanisk form i mängd anträffats i Tysklands graffält (»radgrafvarna») från 5:te till 9:de århundradet af vår tidräkning, äfvensom i graffält i Schweiz och Ryssland. Man har häraf kunnat draga den viktiga slutsatsen, att en brakycefal (vare sig keltisk eller slavisk) ras efter det 9:de århundradet till stor del utträngt den germaniska rasen. Skandinaviens folk utgöra numera, jämte Hollands och Englands, de jämförelsevis renaste återstoderna af den gamla germaniska stammen.

I det *andra* kapitlet, *Om europeiska fornkranier och deras vittnesbörd*, har jag utförligare behandlat frågan om de uppslag, som studiet af fornkranierna gifvit för utforskandet af rasegenskaperna hos Europas forna bebyggare, och därvid i främsta rummet tecknat den här ofvan, i inledningen till denna uppsats, berörda hypotesen om ur-invånarnes brakycefali, men därjämte ock afhandlat frågan om germanernas och slavernas forna utbredning och deras förhållande till hvarandra. Spörsmålet om germanernas urhem har under senare tider spelat en stor roll i litteraturen samt gifvit upphof till mycken diskussion och flerehanda teorier. Bland dessa teorier hafva i synnerhet Pösches och Penkas väckt stort uppseende, enligt hvilka antingen Östersjöns sydkust eller ock själfva den *skandinaviska* halfön utgjort den blonda, germaniska rasens vagga och utbredningscentrum. Då emellertid dessa teorier förnämligast grunda sig på den moderna antropologiens rön, och då dessa sistnämnda ännu icke kunna anses vara tillräckligt vederhäftiga för så vidt gående slutsatser, synes det vara af vikt, att en möjligast omfattande undersökning af de nordiska folkens rasegen-

skaper äger rum, såväl med hänsyn till de nutida förhållandena som till de forna.

I *Norge* hafva sedan åtskilliga år tillbaka sådana undersökningar med hänsyn till den nuvarande befolkningen, tack vare dr ARBOS ihärdighet och uppoffringar, utförts i ganska stor skala; såsom resultat däraf framgår, att hufvudmassan af Norges befolkning är *dolikocefal*, men att utmed kustbandet, ända upp till Trondhjemsfjorden, finnes ett utpräglad *brakycefalt* raselement. Af norska kranier från sten-, brons- och järnåldern finnes endast ett fåtal i behåll, men från medeltiden äro ganska många tillgängliga; öfver dem har dr J. BARTH utgifvit ett arbete, hvaraf framgår att den dolikocefala, »germaniska» typen varit vida öfvervägande.

För *Danmark* känner man hittills egentligen blott R. VIRCHOWS beskrifning af sten-, brons- och järnålderskranier och SÖREN HANSENS af bronsålderskranier, hvaraf framgår, att under alla dessa trenne åldrar, framför allt under de båda sistnämnda, dolikocefalien var vida förhärskande, om än under stenåldern brakycefala element funnos och en viss tendens åt brakycefali var märkbar äfven hos dolikocefalerna, i form af utpräglad mesocefali. Öfver den *nutida* danska befolkningens förhållande i detta hänseende hafva ännu inga omfattande undersökningar blifvit utförda.

I *Sverige* har, såsom bekant, på föranstaltande af Svenska sällskapet för antropologi och geografi, en antropologisk undersökning af 45 000 beväringsmän i åldern af 21 år ägt rum; genom bearbetning af halfva detta material, 22 500 man, har stadfästs det sedan 1842 genom ANDERS RETZIUS' undersökningar kända förhållandet, att de nutida svenskarne äro i mycket öfvervägande antal *dolikocefala*. Såsom medelsiffra för hela landets befolkning erhöllos ungefär 87 % dolikocefaler och 13 % brakycefaler, med ökning af de senares antal såväl mot söder som mot norr och minskning mot ett midtbälte, som utgöres af Härjeådalen, Dalarne, Nerike, Södermanland och Dalsland, i hvilka landskap dolikocefalien förete en ej obetydligt högre procent.

Hvad åter de *svenska fornkranierna* beträffar, hafva hittills endast få och helt korta meddelanden om sådana offentliggjorts, nämligen af SVEN NILSSON, ANDERS RETZIUS, N. G. BRUZELIUS, G. VON DÜBEN, *mig* och E. CLASON. Någon utförligare och omfattande beskrifning af dem har icke sett dagen. Det är nu denna uppgift som jag sökt fylla genom utgifvandet af *Crania suecica antiqua*.

I arbetets *tredje* kapitel har jag sökt gifva en framställning »*Om begrafningssätten under den förhistoriska tiden i Sverige*», med särskild hänsyn till den betydelse de kunna äga för bedömandet af kraniernas och de öfriga skelettdelarnas beskaffenhet. Däri skildras, med stöd af den arkeologiska litteraturen och till dels af egen erfarenhet — i förening med afbildningar — forngrafvarnas beskaffenhet under sten-, brons- och järnåldern, och framför allt lämnas beskrifning af sådana grafvar, i hvilka de tillgängliga fornkranierna tillvaratagits.

Det *fjärde* kapitlet är ägnadt åt själfva fornkraniernas speciella beskrifning och åt tabeller, hvilka innehålla de mått som tagits å dessa kranier.

Det *femte* kapitlet innehåller en öfversikt af de föregående kapitlens innehåll och uppgifter.

Här kan naturligtvis icke lämnas någon detaljerad redogörelse för de 106 kraniernas formförhållanden. Endast en sammanfattning af resultaten kan vara på sin plats i detta meddelande.

Hvad då först angår kranierna från *stenåldern*, så framgår, så vidt man kan döma af det föreliggande materialet:

1) att *dolikocefalien*, i sin helhet tagen, såväl i Västergötland som i Bohuslän och Skåne varit *i hög grad öfvervägande hos stenåldersbefolkningen* och att *brakycefalien* varit *svagt representerad* (1 kranium i skånska gånggrifter, 1 i västgötiska gånggrifter och 1 i västgötiska hällkistor);

2) att såväl den *äkta dolikocefalien* som *mesocefalien* under stenåldern förefunnits i de nämnda trakterna af vårt land, hvilka just utgjort centra för stenåldersbefolkningens utbredning;

3) att, i stort sedt, *icke någon anmärkningsvärd skillnad* i afseende på längd-bredd-indices förefinnes *i dessa olika befolkningscentra*, jämförda sinsemellan, vare sig man tager hänsyn till *stenåldern i dess helhet eller till dess olika perioder*, gånggrift- och hällkisttiden.

Af de anförda förhållandena låter sig sålunda den slutsats draga, att *stenåldersfolket väl icke utgjorde en i antropologiskt hänseende ren ras*, men att det dock var *i betydligt öfvervägande grad dolikocefalt*, visserligen med *ganska stark inblandning af mesocefaler, men däremot ringa sådan af brakycefaler*.

Om man jämför dessa förhållanden med grannländernas, må först betonas, att från *Norges* stenålder blott ett enda kranium (Svelvik-kraniet) är kändt och beskrifvet, och att detta är *mesocefalt* (längd-bredd-index = 76.41, enl. ARBO). Från *Danmarks* sten-

ålder har VIRCHOW beskrifvit 41 kranier, för hvilka han såsom medeltal erhöll 77.3; ett kranium hade en index af 82.3; han drog af sina undersökningar den slutsatsen, att stenålderns stammar i Danmark *voro mesocefala med lutning åt brakycefalien.*

Då af 39 svenska stenålderskranier af dolikocefal typ 23 befunnos vara äkta dolikocefaler med en medelindex af 72.1, och 16 voro mesocefaler med en medelindex af 77.8, och för samtliga 39 mesocefalerna medelindex befanns vara 74.4, synes dolikocefalien under stenåldern i Sverige hafva varit mera utpräglad än i Danmark. Innan man drager bestämdare slutsatser i detta hänseende, torde dock en undersökning af de i senare tid i Danmark tillvaratagna stenålderskranierna böra inväntas.

Af de 20 *kranierna från bronsåldern* befunnos *3 brakycefala* (80.0—82.8). Af de 17 dolikocefalerna voro endast 4 mesocefaler och således icke mindre än 13 äkta dolikocefaler.

Af undersökningen framgår vidare:

1) att i Västergötland, Skåne och Småland *dolikocefalien ensam* var representerad bland de tillgängliga kranierna, och *brakycefalien* är företrädd af det enda kraniet från Halland samt af 2 af de sex kranierna från Östergötland;

2) att under bronsåldern såväl den *äkta dolikocefalien som* mesocefalien förefanns i Västergötland, Skåne, Småland och Östergötland, den förra formen dock i öfvervägande grad.

På grund häraf kan man, för så vidt af det hittills tillgängliga materialet slutsatser kunna dragas, antaga, att, liksom under stenåldern, äfven *under öfvergångstiden från stenåldern till bronsåldern och under den sistnämnda ålderns första perioder befolkningen icke utgjorde en i antropologiskt hänseende ren ras*, men att den dock var *i betydligt öfvervägande grad dolikocefal med ganska ringa inblandning af mesocefali och brakycefali.* Huru förhållandena varit under den återstående delen af bronsåldern, är icke bekant, enär på grund af den då rådande likbränningen inga kranier finnas i behåll.

Från *Norge* äro, så vidt mig är bekant, inga bronsålderskranier ännu beskrifna. De af VIRCHOW beskrifna 3 och af SÖREN HANSEN beskrifna 12 kranierna från *Danmarks* bronsålder voro samtliga dolikocefala (till dels mesocefala).

Af de 41 fullt säkra *järnålderskranierna* från *Sverige* (37 från Gotland) äro icke mindre än 38 dolikocefala och endast 3 brakycefala, men äfven de i ganska ringa grad (80.1—80.6). Af de 38 dolikocefalerna höra endast 10 till den mesocefala gruppen.

Af dessa kraniers undersökning framgår, att, liksom under stenåldern och bronsåldern, befolkningen äfven under järnåldern icke var en i antropologiskt hänseende ren och oblandad ras, utan utgjordes af en *blandning af äkta dolikocefaler, mesocefaler och brakycefaler, men att den äkta dolikocefalien förefanns i vida öfvervägande procent* (28 äkta dolikocefaler mot 10 mesocefaler och 3 brakycefaler). Medelindex för de 28 äkta dolikocefalerna utgör 72.2, för de 10 mesocefalerna 76.0 och för alla de 38 dolikocefalerna 73.1.

De 4 kranier från *Norges* järnålder, hvilkas längd-bredd-index af BARTH kunde bestämmas, utgjordes af 3 äkta dolikocefaler och 1 mesocefal. De 5 *danska* järnålderskranier, som VIRCHOW beskrifvit, företedde en mycket utpräglad dolikocefali. Alltså synas från dessa båda länder inga brakycefala järnålderskranier vara beskrifna.

Af den utförda undersökningen kan dragas det slutomdöme:

1) att, för så vidt de kranier från *stenåldern, bronsåldern och järnåldern*, som utgjort föremål för denna utredning, äga tillräckligt vitsord, *dolikocefalien* under forntiden varit *afgjordt och vida öfvervägande i Sverige;*

2) att befolkningen redan under stenåldern icke var till sina rasegenskaper ren och oblandad, enär redan då brakycefala element af annan rastyp — antagligen t. o. m. af två sådana typer — voro inblandade i den dolikocefala stambefolkningen;

3) att de tillgängliga fornkranierna icke gifva vid handen, att under de nämnda åldrarna invandringar af nya raselement i någon betydligare grad ägt rum, utan att snarare *samma folkraser bebott Sverige under hela vår hittills kända forntid*, hvartill kan fogas det omdöme, att den *nutida befolkningen till sina grundelement direkt härstammar från de forna åldrarnas folk.*

Det är i hög grad antagligt, att den dolikocefala befolkning, som under de förhistoriska åldrarna bebodde Sverige, utgjordes af just samma högväxta, ljushåriga, blåögda och långhufvade ras, som ännu utgör öfver 85 % af vårt lands befolkning, eller, med andra ord, att *våra förfäder under järnåldern, bronsåldern och stenåldern voro af germanisk stam.* Deras i grafvarna funna kranier gifva därom tydliga vittnesbörd.

Huruvida de jämförelsevis fåtaliga brakycefala element, som redan under fornåldrarna ingått i sammansättningen af vårt lands

befolkning, varit af turaniskt-finskt eller lappskt ursprung, är på grund af de alltför fåtaliga och bristfälliga brakycefola kranier, som hittills kunnat tillvaratagas, ännu icke möjligt att säkert afgöra.

Det arbete öfver våra förfäders hufvudskålsformer, för hvilket här lämnats en kortfattad redogörelse, innehåller å sina 92 taflor i ljustryck fotografiska afbildningar i naturlig storlek af 91 af de i arbetet beskrifna kranierna, nämligen 44 kranier från stenåldern, 20 kranier från bronsåldern och 26 kranier från järnåldern äfvensom 1 kranium, hvars härkomst från brons- eller järnåldern icke fullt säkert kunnat afgöras. Dessa kranier äro afbildade dels i hjässvy, dels i sidovy, och i många fall äfven i ansiktsvy samt nackvy. En stor del af kranierna äro bristfälliga, men å dem alla har åtminstone hjärnskålens form kunnat ganska väl bestämmas.
